

Investigating the Structural-semantic Features of Negative Pronouns in Russian and the Errors in the Translation of Sentences Containing these Pronouns into Persian Language

Vol. 15, No. 6, Tome 84
pp. 65-104
January & February
2025

Bahareh Cheraghi^{1*} & Mohammad Reza Mohammadi²

Abstract

In this research, we aim to investigate the structural features of negative pronouns in Russian language to find the appropriate Persian equivalents for these pronouns and the errors in the translation of sentences containing these pronouns into Persian language. Since the topic of negative pronouns is different in terms of lexical, semantic, and functional features in Russian and Persian languages, Iranian language learners always face many problems when learning, understanding, and using these pronouns in speech. In this research, the question is raised, what were the causes of these problems and also the occurrence of errors in the translation of negative pronouns into Farsi. The purpose of this research is to find the cause of this problem by examining negative pronouns in Russian and Persian languages and showing their structural, semantic and grammatical differences and to provide solutions to solve it. The authors of this article, using the analytical-comparative method and relying on the available theoretical sources and also through the comparison of 160 cases of negative pronouns in the three existing translations of the literary novel 'The Gambler', carefully examined these pronouns and also the errors in their translation into Persian language. It should be noted that Iranian linguists in the semantic and grammatical classification of pronouns have never named negative pronouns as an independent group of pronouns. From the results of this research, it is possible to point to the presentation of suitable solutions for the translation of negative pronouns from Russian to Persian, the division of errors in the translation of these pronouns and the sentences containing them into Persian and how to correct them.

Keywords: pronoun, negative pronoun, error, Russian language, Persian language

¹ Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Russian and Slavic Language and literature, Faculty of Literature and Human Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran; Email: b_cheraghi@sbu.ac.ir, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7602-1308>

¹ Associate Professor, Department of Russian Language, Faculty of Human Sciences, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2547-972X>

Received: 28 January 2023
Received in revised form: 26 May 2023
Accepted: 18 June 2023

1. Introduction

This article examines the structural-semantic features of negative pronouns in Russian language presents the appropriate Persian equivalents for these pronouns, and explains the errors in their translation as well as the translation of sentences containing these pronouns. Since the topic of negative pronouns is different in terms of lexical, semantic and functional features in Russian and Persian languages, Iranian language learners always face many problems when learning and using these pronouns in speech. It should be noted that Iranian linguists have not named negative pronouns as an independent group of pronouns in the semantic and grammatical classification of pronouns. The subject of different types of pronouns, including Russian negative pronouns, is considered one of the most difficult topics to teach in Iran to Russian language learners due to their semantic variety and also their special morphological and syntactic uses. The use, understanding and correct translation of these pronouns are prone to errors and problems. It should be noted that the process of learning a second language is not unlike learning a first language, which itself has the nature of trial and error, for this reason, the occurrence of errors in the process of learning a foreign language is considered normal.

1.2. Research Question

In this article, the structural-semantic characteristics of negative pronouns in the Russian language are examined in detail, the appropriate Persian equivalents for these pronouns are presented, and the errors in their translation, as well as the translation of sentences containing these pronouns into Persian, are presented. Also, the question is raised that what were the causes of problems in the process of learning these pronouns and also the occurrence of errors in their translation into Farsi .

2. Literature Review

The topic of pronouns and its types is mentioned in most educational books and various Russian writers and linguists have studied it. However, there has not been much comparative research between Russian and Persian languages in this field. Olkhova (2004) and Sakalova (1964) have studied in detail the negative structures in Russian. Valerievich (2010) has studied some features of negative pronouns in the Russian language. Yermakova (2010) has also addressed this issue. In another study, Trofanova (2020) has also examined this matter. Among the Persian sources, there is no source that exclusively examines the negative pronouns in the Russian language compared to the Persian language. Hosseini (1389), Cheraghi and Mohammadi (1388), Asghari and Ahmadi (1385) have also worked in the same field. The difference between this research and the previous research is that the previous research either did not exclusively examine negative pronouns and examined one or more other pronouns along with it, or in general, expressed all kinds of negative sentences in the language. In addition, all the previous research is based on theoretical materials and the existing translations of a specific work and the detailed comparison of these translations and the selection of the best equivalent among them have not been addressed, which distinguishes all these materials of the upcoming research from the previous research.

3. Methodology

Also, in this research, with the analytical-comparative method and relying on the available theoretical sources, and also through the comparison of 160 examples containing negative pronouns and their equivalents in three existing translations of the literary novel “Gambler”, a detailed structural-semantic analysis of these pronouns and the errors in their translation into Persian have been addressed. It is necessary to remind that these examples were adapted from the “National Corpus of the Russian Language” (НКРЯ) and refrained from mentioning all 160 examples of negative pronouns and in this research

only 30 of them have been expressed (with and without mistakes), but we have mentioned the results of their entire review. Then it was found out that of 160 examples, 100 sentences were translated completely correctly and in 60 cases there were errors in the translation. It should be noted that these errors are not only in the field of translation of negative pronouns, but also include other types of words, including the verb or the object of the same sentence.

4. Results

Based on what has been said, it can be concluded that the topic of negative pronouns in Russian language has special complexities, these pronouns are made by adding some word-forming suffix *hu* and *he* to interrogative pronouns, each of which has special morphological and syntactic features. The verb is used negatively in the sentences that have a negative pronoun with the suffix *hu*, while the sentences with a negative pronoun with the suffix *he* are impersonal and have a positive verb.

It should be noted that in the classification of pronouns in Persian language, negative pronouns do not exist as a separate category and this group of pronouns is considered as indefinite pronouns, while negative pronouns in Russian language are considered as an independent category. There are similarities and differences in the expression of these pronouns between the Russian and Persian languages. These pronouns in Persian language are made either by the pronoun “nothing” or by adding this pronoun to some nouns, pronouns and numbers.

The verb in all these sentences is negative, unlike in Russian. Among the other differences between the two languages, we can point out that some negative pronouns in Persian questional sentences are used in the sense of an indefinite pronoun and the verb of the sentence is positive, but such structures do not exist in the Russian language. From the similarities between the two languages, it can be pointed out that in Persian, whenever the negative pronoun “nothing” is placed before the noun, it expands or intensifies the

concept of negation. For example, in the sentence “nothing said” the pronoun “nothing” only increases the intensity of negation, which applies to pronouns with the prefix *ни* in the Russian language.

The introduction and expression of these differences and similarities can help to understand, apply and translate them correctly by language learners in the speech. In addition, the difference between this research and the previous researches is that all the previous researches were based on theoretical materials and the existing translations of a particular work and their detailed comparison and the selection of the best equivalent among them were not addressed. It distinguishes the research from the previous ones. By examining and analyzing all research data, the following results can be pointed out:

- Generally, 160 cases of negative pronouns were found, of which 138 cases were negative pronouns with the suffix *ни* and 22 cases with the suffix *не*.

- Among all the negative pronouns, the negative pronouns *ничего* and *ничего* are the most numerous. It should be noted that the use of these two pronouns in other Russian literary works also has a high frequency.

- Negative pronouns are rarely used in cases with prepositions. Only the pronoun *ничто* is used 3 times in the preposition mode (with the preposition *о*).

- The equivalent of impersonal sentences with negative pronouns with *не* in Persian language are both two-part and one-part sentences.

- The equivalent of the sentences in which the negative pronoun is used with *ни* is, in most cases, two-part sentences. Among these pronouns, the equivalents of the sentences with the pronouns *ничего* and *никогда* are in some cases single-membered.

- The equivalent of the negative pronoun *ничего* is often translated as the phrases “there is no reason, there is no use, it is not necessary, we have nothing to do and ...” along with the verb. The equivalent of negative adverbial pronouns with the prefix *не* is also expressed in the Persian language in the present tense as “I don't have any place”, “I don't have time”. The equivalents

of negative pronouns with the prefix *hu* are also mentioned in detail in the text.

- The errors in the translation of negative pronouns and sentences containing these pronouns were classified into five categories, where the highest number of translators' errors were of the type of not translating different parts of the sentence, and the lowest number of their errors were the type of stylistic errors in the translation.

- Among the translators, the total number of errors were in Habibi's translation is 22, Atash Barab 22 and Asgharzadeh 43. Among these, Asgharzadeh's translation has the highest number of errors in the translation. Habibi and Atesh Barab are in second place.

دوماهنامه بین‌المللی

ش ۶ (پیاپی ۱۸)، بهمن و اسفند ۱۴۰۳، صص ۶۵-۱۰۴

مقاله پژوهشی

<http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223081.1401.0.0.333.5>

بررسی ویژگی‌های ساختاری - معنایی ضمائر منفی در زبان روسی و خطاهای موجود در ترجمه جملات دربرگیرنده این ضمائر به زبان فارسی

بهاره چراغی^{۱*}، محمدرضا محمدی^۲

۱. استادیار گروه زبان و ادبیات روسی و اسلاوی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۲. دانشیار گروه زبان روسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۸

دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۸

چکیده

مقاله حاضر به بررسی ویژگی‌های ساختاری - معنایی ضمائر منفی در زبان روسی پرداخته، معادل‌های فارسی مناسب برای این ضمائر را ارائه کرده و خطاهای موجود در ترجمه آن‌ها و همچنین ترجمه جملات دربرگیرنده این ضمائر را بیان می‌کند. از آنجا که مبحث ضمائر منفی به لحاظ ویژگی‌های ساختاری، معنایی و کاربردی در زبان‌های روسی و فارسی متفاوت است، زبان‌آموزان ایرانی به هنگام فراگیری و کاربرد این ضمائر در گفتار همواره با مشکلات متعددی مواجه می‌شوند. در این پژوهش این سؤال مطرح می‌شود که علل ایجاد این مشکلات و همچنین بروز خطا در ترجمه ضمائر منفی به فارسی چه بوده است. هدف از این پژوهش این است که با بررسی ضمائر منفی در زبان‌های روسی و فارسی، علل این مشکلات را بیابد و برای رفع آن‌ها راهکارهایی ارائه دهد. نویسندگان این مقاله با روش تحلیلی - مقایسه‌ای و با تکیه بر منابع نظری موجود و همچنین از طریق مقایسه ۱۶۰ مورد ضمیر منفی درسه ترجمه موجود از زبان ادبی قمارباز^۱ به بررسی دقیق این ضمائر و همچنین خطاهای موجود در ترجمه آن‌ها به زبان فارسی پرداخته‌اند. گفتنی است که زبان‌شناسان ایرانی در دسته‌بندی معنایی و دستوری ضمائر، نامی از ضمائر منفی به عنوان گروه مستقلی از ضمائر به میان نیاورده‌اند. از نتایج این پژوهش می‌توان بر ارائه راهکارهای مناسب برای ترجمه ضمائر منفی از زبان روسی به زبان فارسی و همچنین تقسیم‌بندی انواع خطا در ترجمه این ضمائر و جملات دربرگیرنده آن‌ها به فارسی و نحوه اصلاح آن‌ها اشاره کرد.

واژه‌های کلیدی: ضمیر، ضمیر منفی، خطا، زبان روسی، زبان فارسی.

E-mail: b_cheraghi@sbu.ac.ir

* نویسنده مسئول مقاله:

۱. مقدمه

زبان نه تنها ابزاری برای برقراری ارتباط میان افرادی است که در یک جامعهٔ زبانی زندگی می‌کنند، بلکه نقش بسزایی را در ایجاد ارتباط با دیگر جوامع ایفا می‌کند. به منظور ایجاد ارتباط با دیگر جوامع و تبادل اطلاعات با آن‌ها، پیش از هرچیز ضروری است تا آشنایی و تسلط کافی را بر زبان خارجی به‌منزلهٔ زبان مقصد، داشته باشیم. گفتنی است که هر زبان استانداردها و ویژگی‌های مخصوص به خود را داراست که یادگیری و استفادهٔ درست از آن‌ها از وظایف هر فرد علاقه‌مند به یادگیری زبان‌های خارجی است. فراگیری زبان روسی به‌لحاظ ویژگی صرفی بودن آن و تقابل بسیار زیادش با زبان فارسی که زبانی تحلیلی بوده و فاقد شکل‌های صرفی اسم است، بسیار دشوار است. مبحث انواع ضمائر و ازجمله ضمائر منفی روسی نیز یکی از مباحث دشوار محسوب می‌شود که آموزش آن در ایران به فراگیران زبان روسی به دلیل تنوع معنایی و همچنین کاربردهای صرفی و نحوی خاص آن‌ها از مباحث مهم دستوری به شمار می‌رود و اغلب زبان‌آموزان در به‌کارگیری، درک و ترجمهٔ صحیح این دسته از ضمائر دچار خطا و مشکل می‌شوند. باید خاطر نشان کرد که روند یادگیری زبان دوم بی‌شبهت به یادگیری زبان اول نیست که خود دارای ماهیت آزمون و خطاست، به همین دلیل بروز خطا در روند یادگیری زبان خارجی امری طبیعی به شمار می‌آید (کاظمی، 2013، ص. 208) به عقیدهٔ کورد در نیز خطاهای زبان‌آموزان اتفاقی نبوده و منعکس‌کنندهٔ دانشی نظام‌مند، اما ناقص از زبان در حال یادگیری است (Corder, 1967, p. 163). گفتنی است که تعداد ضمائر در زبان روسی به هفتاد واژه می‌رسد که بسیار پربسامدند و مطابق با فرهنگ *بسامدی زاسورینا* (1977)، بسامد این گروه از واژگان زبان روسی، پس از اسامی و افعال با 13/29 درصد، جایگاه سوم را در میان اقسام کلام به خود اختصاص داده است. (Чепасова, 2007, pp. 9-11). در مقالهٔ حاضر به بررسی دقیق ویژگی‌های ساختاری-معنایی ضمائر منفی در زبان روسی پرداخته می‌شود، معادل‌های فارسی مناسب برای این ضمائر ارائه شده و خطاهای موجود در ترجمهٔ آن‌ها و همچنین ترجمهٔ جملات دربرگیرندهٔ این ضمائر به زبان فارسی بیان و مورد بررسی قرار داده می‌شود. همچنین این پرسش مطرح می‌شود که علل ایجاد مشکلات در روند یادگیری این ضمائر و همچنین بروز خطا در ترجمهٔ آن‌ها به فارسی چه بوده است. فرضیه‌های این پژوهش نیز مبتنی بر طبقه‌بندی دقیق

ضمایر منفی براساس ویژگی‌های ساختاری و معنایی آن‌ها، دسته‌بندی انواع خطاهای موجود در ترجمه این ضمایر، ارائه راهکارها و معادل‌های مناسب پس از تحلیل و بررسی این طبقه‌بندی‌ها به منظور بهبود شرایط آموزش زبان روسی به دانشجویان ایرانی و کمک به مترجمان در این حوزه و اشاره به عدم وجود ضمایر منفی در زبان فارسی به عنوان گروه جداگانه از ضمایر است. همچنین در این پژوهش با روش تحلیلی - مقایسه‌ای و با تکیه بر منابع نظری موجود همچنین از طریق مقایسه ۱۶۰ مثال حاوی ضمایر منفی و بررسی معادل‌های آن‌ها در سه ترجمه موجود از رمان ادبی قمارباز به تحلیل دقیق ساختاری - معنایی این ضمایر و خطاهای موجود در ترجمه آن‌ها به زبان فارسی پرداخته شده است. لازم است یادآور شویم که این مثال‌ها را از «پیکره ملی زبان روسی»^۲ (НКРЯ) اقتباس کرده و از ذکر همه ۱۶۰ مثال از ضمایر منفی خودداری کرده و در این پژوهش تنها ۳۰ مورد از آن‌ها را (با خطا و بی‌خطا) آورده‌ایم، اما نتایج حاصل از بررسی کل آن‌ها را ذکر کرده‌ایم. سپس مشخص شد که از میان ۱۶۰ مورد مثال، ۱۰۰ جمله کاملاً درست ترجمه شده بودند و در ۶۰ مورد انواع خطا در ترجمه وجود داشته است. باید خاطر نشان کرد که این خطاها تنها در حوزه ترجمه ضمایر منفی نبوده و دیگر اقسام کلام از جمله فعل و یا مفعول همان جمله را نیز در بر دارد. مقاله حاضر از پنج بخش تشکیل شده است که بعد از مقدمه، در بخش دوم پیشینه تحقیق ارائه شده است. بخش سوم چارچوب و مبانی نظری تحقیق را دربر دارد. در بخش چهارم با ذکر انواع مثال به تحلیل داده‌های پژوهش می‌پردازیم و طبقه‌بندی خطاها را ارائه می‌کنیم. در بخش پایانی نتایج پژوهش و راهکارهایی در جهت ارائه بهترین ترجمه، کاهش خطاها و رفع مشکلات آموزشی و کاربرد صحیح آن‌ها پیشنهاد می‌کنیم.

۲. پیشینه تحقیق

به مبحث ضمایر و انواع آن در اکثر کتب آموزشی اشاره شده است و نویسندگان و زبان‌شناسان مختلف روسی آن را مورد مطالعه قرار داده‌اند. اما تحقیقات مقایسه‌ای زیادی بین زبان روسی و فارسی در این زمینه انجام نشده است. ال. ان. اولخووا^۳ (۲۰۰۴) در کتاب چگونه بگوییم نه^۴ به بررسی انواع جملات منفی در زبان روسی پرداخته است، گ. پ. ساکالووا^۱ (۱۹۶۴) نیز در کتاب

خود مفصلاً ادات نفی He و Hi در زبان روسی را مورد بررسی قرار داده است. س. د. والرئویچ^۷ (2010) در مقاله‌ای با عنوان «ضمایر منفی به عنوان نشانگر ارجاع به هیچ»^۸ برخی ویژگی‌های ضمایر منفی در زبان روسی را مورد مطالعه قرار داده است. او. پ. یرماکووا (2010)^۹ در پژوهشی با عنوان «آیا ضمایر منفی در زبان روسی وجود دارند؟»^{۱۰} به این مبحث پرداخته است. در پژوهشی دیگر، ای. و. تروفانووا (2020)^{۱۱} نیز در مقاله «ضمیر منفی که»^{۱۲} این مطلب را مورد بررسی قرار داده است. در میان منابع فارسی، منبعی که منحصرأً به بررسی ضمایر منفی در زبان روسی در مقایسه با زبان فارسی بپردازد یافت نمی‌شود. حسینی (2010) در مقاله خود به بررسی وندهای واژه‌ساز و ساختی - نحوی ضمایر مبهم و منفی در زبان‌های روسی و فارسی پرداخته است، چراغی و محمدی (2009) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد به بررسی کلی انواع جملات منفی در زبان روسی و فارسی پرداخته‌اند. اصغری و احمدی (2006) نیز جملات منفی در زبان روسی و شیوه‌های بیان آن‌ها در زبان فارسی را مورد مطالعه قرار دادند. وجه تمایز این پژوهش با پژوهش‌های پیشین در این است که پژوهش‌های سابق، یا منحصرأً به بررسی ضمایر منفی نپرداخته‌اند و یک یا چند مورد دیگر ضمیر را نیز در کنار آن مورد بررسی قرار داده‌اند، یا به‌طور کلی به بیان انواع جملات منفی در زبان روسی و فارسی پرداخته‌اند. ضمناً تمام پژوهش‌های سابق برپایه مطالب نظری بوده و به ترجمه‌های موجود از یک اثر خاص و مقایسه دقیق این ترجمه‌ها و انتخاب بهترین معادل از میان آن‌ها پرداخته نشده است که تمام این مطالب پژوهش پیش رو را از پژوهش‌های پیشین متمایز می‌کند.

۳. چهارچوب نظری تحقیق علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۳-۱. ضمایر در زبان فارسی و روسی

زبان‌شناسان روسی ضمایر را قسم مستقلی از کلام می‌دانند. برخی دستورنویسان فارسی ضمایر را اسم می‌دانند و دسته‌ای دیگر آن‌ها را قسم مستقلی از کلام می‌دانند که جانشین اسم می‌شوند. به عقیده خائتری «ضمیر کلمه‌ای است که جانشین اسم می‌شود و گاهی مانند اسم، فاعل واقع می‌شود. ضمایر در زبان فارسی شامل ضمیر شخصی، اشاره، مبهم و مشترک می‌شوند» (خائتری، 1998، صص. ۵۹ - ۲۰۳). بدین ترتیب، خائتری ضمیر را قسم مستقلی از

کلام می‌داند. برخی دیگر از دستورنویسان زبان فارسی ضمائر را نه قسم مستقلی از کلام، که اسم می‌نامند. فرشیدورد در تعریف ضمیر می‌نویسد: «ضمیر اسمی است که جانشین اسم دیگر شود و تصریف گردد» (فرشیدورد، ۲۰۰۳، صص. ۲۴۴ - ۲۵۰). زبان‌شناسان روسی، ضمائر را به عنوان یکی از اقسام مستقل کلام می‌دانند و در تعریف آن می‌نویسند: «ضمائر کلماتی هستند که به اشیا، ویژگی‌ها و شمار آن‌ها اشاره می‌کنند، اما آن‌ها را نمی‌نامند» (Лекант, 2002, p. 247) به عقیده تیخانوف ضمائر اغلب جایگزین اسامی، صفات و اعداد می‌شوند و به سه دسته ضمائر اسمی^{۱۲}، ضمائر صفتی^{۱۴} و ضمائر عددی^{۱۵} تقسیم می‌شوند. اما ویژگی‌های دستوری ضمائر اغلب با ویژگی‌های دستوری اسامی، صفات و اعداد مطابقت نمی‌کند (Тихонов, 2003, pp. 293 - 295). کاساتکین نیز از لحاظ مشخصه‌های معنایی ضمائر را به سه دسته ضمائر اشاره‌ای^{۱۶}، نسبی^{۱۷} و مقداری^{۱۸} تقسیم‌بندی می‌کند. ضمائر اشاره‌ای در فرایند گفتار به شرکت‌کنندگان در این فرایند و نیز شرایط آن اشاره دارند. مثلاً ضمیر Я «گوینده» مطلب است و به شرکت‌کننده فعال در شرایط کلامی اشاره دارد. ضمائر نسبی به موضوعی اشاره دارند که قبلاً از آن سخن به میان آمده است. مثلاً در عبارت «Там пассажиры» «قبلاً به مکان там اشاره شده بود. دسته سوم، یعنی ضمائر مقداری را ضمائر منفی، مبهم، پرسشی و برخی ضمائر معین تشکیل می‌دهند. در این دسته از ضمائر مفهوم تعداد یا شمار به‌طور غیرمستقیم در معنای لغوی ضمائر درک می‌شود (Касаткин, 2011, p. 583). در زبان روسی، ضمائر براساس مفهوم و ویژگی‌های دستوری خود، به ۹ دسته تقسیم می‌شوند. ما در این پژوهش به بررسی یکی از آن‌ها، یعنی ضمائر منفی روسی و مقایسه آن با ضمائر منفی فارسی می‌پردازیم.

۲-۳. ضمائر منفی در زبان فارسی و روسی

ضمائر منفی در زبان‌های فارسی و روسی در نقش‌های مختلف نحوی در جملات به کار می‌روند. در ادامه، برای رفع مشکلات آموزشی و درک و کاربرد صحیح ضمائر مذکور، به بررسی این ضمائر در زبان‌های فارسی و روسی می‌پردازیم. در زبان فارسی بعضی کلمه‌ها معنی کسی یا چیزی را می‌رسانند که معین و مشخص نیست و در جمله جانشین اسم می‌شوند که آن‌ها را ضمائر مبهم می‌نامیم. برای مثال در جمله «کس نپرسید که حالت چون است» واژه «کس» ضمیر

مبهم است و مترادف «هیچ کس» است (خانلری، 1998، صص. ۲۰۰ - ۲۰۱). لازار نیز در کتاب *دستور زبان فارسی معاصر* در تقسیم‌بندی خود نامی از ضمائر منفی نبرده است و همانند خانلری آن‌ها را در زمره ضمائر مبهم بررسی می‌کند. او می‌افزاید که «هیچ» در جملات منفی در نقش صفت (هیچ کتابی نیست)، در نقش ضمیر (هیچ نگفت)، در نقش قید (هیچ او را ندیدم) به کار می‌رود. در جمله «هیچ او را ندیدم» کلمه منفی «هیچ» در نقش قید به کار رفته است و می‌تواند مترادف قیود «هرگز، هیچوقت و اصلاً» باشد که معادل آن‌ها در زبان روسی ضمیر منفی قید گونه *никогда* و قید مقدار *совсем* است. گفتنی است که قید «هرگز» به‌خصوص در زبان نوشتار به کار می‌رود. در زبان گفتار برای بیان همین معنی «هیچوقت» را ترجیح می‌دهند. «هیچ» می‌تواند در پاسخ به پرسش، به تنهایی و بدون حرف نفی به کار رود. چه گفتی؟ - هیچ (لازار، 2005، صص. ۱۵۲ - ۱۵۳). همانطور که مشخص است معادل کلمه منفی «هیچ» که به تنهایی و در پاسخ به پرسش به کار رفته است، ضمیر منفی *ничего* است. اضافه می‌کنیم که هرگاه ضمیر منفی «هیچ» با اسامی ترکیب شود، همیشه قبل از اسامی قرار می‌گیرد و مفهوم نفی را گسترش می‌دهد: «هیچ سخنی نگفت». *Он не сказал ни слова* ضمیر «هیچ» ضمن ترکیب با برخی کلمات (اسامی، ضمائر، عدد یک) کلمات مرکبی می‌سازد که خود ضمائر منفی هستند: هیچ چیز *ничто*، هیچ کس، هیچ یک *никто*، هیچ گونه *никакой*. تمام این ضمائر نیز در جملات منفی به کار می‌روند. در جملات پرسشی ضمائر «هیچ‌کدام و هیچ‌گونه» مفهوم ضمیر مبهم *какой* - *нибудь*، *кто* - *либо*، *какой* - *либо* را می‌دهند: هیچ‌کدام از این نویسندگان را می‌شناسید؟ *Вы знаете кого из этих писателей?* - *либо* هیچ‌کدام از این کتاب‌ها را پسندیدید؟ *Вам понравилась какая из этих книг?* - *нибудь* (Рубинчик، 2001، p. 184) به عقیده شفایی کلمات «هیچ، هیچ کس و هیچ یک» از مبهمات انکاری هستند. کنایه «هیچ» در جملات پرسشی نیز به کار می‌رود که در این صورت خصوصیت لکسیک خود را از دست می‌دهد و واجد ویژگی‌های ادات پرسشی می‌شود: هیچ (آیا) خبر دارید که ... (شفایی، 1984، صص. ۲۲ - ۵۷).

با توجه به مطالب ذکر شده می‌توان نتیجه گرفت که در تعیین انواع ضمیر در زبان فارسی نظریات متفاوتی وجود دارد و زبان‌شناسان فارسی در تقسیم‌بندی ضمائر در گروه‌های مختلف، ضمائر منفی را در زمره ضمائر مشترک و مبهم قرار می‌دهند. همچنین می‌توان نتیجه گرفت که در برخی موارد مترادف ضمیر منفی «هیچ کسی» می‌تواند ضمیر مبهم «کسی» باشد که هر دوی

آن‌ها در جمله منفی به‌کار می‌روند. معادل این دو ضمیر در این حالت ضمیر منفی «НИКТО» است. همانند زبان روسی در زبان فارسی نیز ضمیر منفی «هیچ» در صورتی که قبل از اسم قرار گیرد، می‌تواند شدت نفی را افزایش دهد. مترادف این ضمیر منفی در زبان روسی توسط ادات نفی НИ بیان می‌شود.

ماکسیمف در خصوص ضمایر منفی بیان می‌کند که این ضمایر، از ضمایر پرسشی و با اضافه شدن پیشوندهای НИ و НЕ ساخته می‌شوند. ضمایر منفی با پیشوند НИ برای شدت بخشیدن به مفهوم نفی به کار رفته و ضمایر منفی با پیشوند НЕ به دلیلی اشاره می‌کنند که به خاطر آن عمل نتوانسته و یا نمی‌تواند انجام شود (Максимов, 1998, p. 140). تکیه واژه در ضمایر نفی با پیشوند НЕ، بر روی НЕ و در ضمایر نفی با پیشوند НИ بر روی دیگر بخش‌های ضمیر قرار دارد. چنانچه ضمایر نفی به همراه حروف اضافه به کار برود، حرف اضافه بین ضمیر و پیشوند НЕ یا НИ قرار می‌گیرد: НЕ У КОГО – НЕКОГО (زهرایی، 2003، ص. ۲۴۹) روش‌های شناخت جملات منفی به دو دسته «روش آشکارا»^{۱۹} و «روش پنهان»^{۲۰} تقسیم می‌شوند. در روش پنهان، لحن جمله و برخی کلمات با ظاهر مثبت بر نفی دلالت می‌کنند، اما در روش آشکارا، نفی توسط ابزاری از قبیل ادات نفی НИ و НЕ، ضمایر و قیود منفی بیان می‌شود (مدائنی، 2004، صص. ۷۷ — ۹۲). جملات منفی به دو دسته جملات منفی کلی و جزئی تقسیم می‌شوند. درجملات منفی کلی گزاره منفی می‌شود و در مقابل، در جملات منفی جزئی هر عضوی، به غیر از گزاره منفی شود. او می‌افزاید که جملاتی که در ساختار آن‌ها ضمیر منفی، چه با ادات НИ و چه با ادات НЕ وجود دارند، در زمره جملات منفی کلی قرار می‌گیرند (Ольхова, 2004, p. 39). شلیاکین ضمایر منفی НИКТО و НИЧТО را در زمره ضمایر تعمیم‌دهنده به کل منفی^{۲۱} قرار می‌دهد و می‌افزاید که این ضمایر در زبان روسی همچنان در معنای «شخصیت بی‌ارزش» و «شیئی که اهمیت ندارد» به کار می‌روند (Шелякин, 2001, p. 73).

او ما را هیچ به حساب می‌آورد (بی‌ارزش می‌شمرد). Он нас за НИКОГО считает.

۳-۳. مفهوم کلی خطا و خطا در ترجمه

از آنجا که در این پژوهش علاوه بر بررسی ساختاری - معنایی ضمایر منفی در زبان‌های روسی و فارسی به بررسی خطاها در سه ترجمه موجود از اثر ادبی قمارباز خواهیم پرداخت، لازم است

تا در این بخش به مفهوم کلی خطا، انواع ترجمه و همچنین مفهوم خطا در ترجمه پرداخته شود. مفهوم «خطا» را می‌توان در هر حوزه از فعالیت‌های انسان تعریف کرد. یادگیری زبان خارجی و تسلط یافتن بر مفاهیم آن نیز یکی از فعالیت‌هایی است که معمولاً با بروز خطا از سوی زبان‌آموزان همراه است. در واقع آن‌ها باید سعی کنند تا به منظور برقراری ارتباطی صحیح با مخاطبان از به وجود آمدن خطا جلوگیری کنند و یا آن را به حداقل برسانند (آیتی، 2011، ص. ۵۶). همچنین هر گونه انحراف از قواعد و اصول زبانی که منجر به ایجاد کلامی غیرمنطبق با استانداردهای زبانی شود را خطاهای زبان‌شناسی می‌نامند (Mохاممادی، 2020، p. 393). علیاری نیز در مقاله خود خاطر نشان می‌کند که در روند آموزش زبان، آن دسته از خطاهای زبان‌آموزان که مستقیماً با دشواری‌های فراگیری دستور زبان خارجی در ارتباط هستند، می‌تواند به عنوان منبعی برای استاد در نظر گرفته شوند تا براساس آن بروز احتمالی خطاهای بعدی را پیش‌بینی کند (Aliyari, 2019, p. 25). به عقیده کامیسراف ترجمه ادبی نوعی از ترجمه است که وظیفه اصلی آن تولید محصولی زبانی از زبان مبدأ است که می‌تواند تأثیرات هنری - زیبایی‌شناختی بر زبان مقصد بگذارد (Komissarov, 1990, p.95). صفوی نیز بر سطوح مختلف در ترجمه متون اشاره می‌کند و می‌افزاید: «ترجمه می‌تواند تحت‌اللفظی، جمله به جمله و یا آزاد باشد» (صفوی، 2009، ص. ۱۷). هنگامی که سخن از بررسی تطبیقی متن‌های ترجمه‌ای به میان می‌آید، به طور عمده تطبیق یک متن ترجمه‌ای با متن اصلی آن به ذهن متبادر می‌شود، اما در این میان کم‌تر از مقایسه دو یا چند ترجمه از یک متن، سخنی به میان می‌آید. بررسی مقایسه‌ای چند ترجمه از یک متن را می‌توان «مقایسه تطبیقی بین ترجمه‌ای» نام گذاشت. (محمد جواد توکلی، 2010، ص. ۱۷۰). برای ارائه الگویی منسجم جهت مقایسه بین چند ترجمه از یک اثر، می‌توان ترجمه‌ها را تحت سه محور اساسی امانت در ترجمه، رسایی ترجمه و شیوایی ترجمه بررسی کرد (خانجانی، 2018، ص. ۴). گفتنی است که ترجمه آثار روسی به زبان فارسی، همواره با فراز و نشیب‌های فراوان روبه‌رو بوده که بی‌گمان مهم‌ترین دلیل آن دشواری زبان روسی است و دیگر اینکه متخصصان زبان روسی ما زبان ادبی فارسی را و یا متخصصان ادبیات فارسی ما، زبان روسی را نمی‌دانسته‌اند (محمدی، 2012، ص. ۱۳۸).

۴. توصیف و تحلیل داده‌ها

بررسی ویژگی‌های ساختاری - معنایی ضمایر منفی در زبان روسی، یافتن معادل‌های فارسی مناسب برای این ضمایر، دسته‌بندی خطاهای موجود در ترجمه آن‌ها و همچنین ترجمه جملات دربرگیرنده آن‌ها به زبان فارسی بر پایه داده‌های این پژوهش هستند که شامل ۱۶۰ مثال از ضمیر منفی بوده که از سه ترجمه متفاوت رمان *قمارباز* به زبان فارسی اقتباس شده است (جدول ۱). سعی بر آن بوده است تا براساس این تجزیه و تحلیل، بر انواع خطا در ترجمه اشاره شود، معادل‌های فارسی مناسب برای این ضمایر معرفی شود و از بروز خطا در ترجمه این ضمایر جلوگیری گردد. گفتنی است که در دانشگاه‌های کشور، در برخی موارد آموزش دستور زبان روسی مستقل از متن صورت می‌گیرد، اما در این مقاله بر این مطلب اشاره می‌شود که آموزش دستور زبان متن‌محور می‌تواند به عنوان یک روش در کلاس‌های آموزش ترجمه مورد استفاده قرار گیرد. در این پژوهش هدف نگارندگان مقاله بررسی تئوریک انواع ترجمه نیست و سه مترجم اثر *قمارباز* از طریق مبانی تئوریک مورد ارزیابی قرار نمی‌گیرند، بلکه نوع ارزیابی در ترجمه‌ها براساس ساختار جمله است که هدف از آن آموزش ترجمه به شکل متن‌محوری است و نه دستورمحوری که در آن ترجمه‌های متفاوت از یک اثر مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرند و از میان آن‌ها ترجمه‌های بهتر انتخاب می‌شوند که در نهایت به عنوان یک روش در آموزش می‌بحث ضمایر منفی معرفی می‌شود. لازم به ذکر است که در این پژوهش علاوه بر بررسی خطاها در ترجمه ضمایر منفی به زبان فارسی، خطاهای موجود در ترجمه جملات در برگیرنده این ضمایر نیز مورد بررسی قرار گرفته است. حال در این بخش به بررسی انواع جملات با ضمایر منفی در زبان روسی پرداخته می‌شود.

جدول ۱: اسامی مترجمان رمان *قمارباز*

Table 1: The Names of the Translators of the Novel *Gambler*

زبان مقصد	زبان مبدأ	مترجم	
فارسی	روسی	سروش حبیبی	۱.
فارسی	روسی	حمیدرضا آتش برآب	۲.
فارسی	روسی	نازلی اصغرزاده	۳.

۱-۴. ضمایر نفی روسی با پیشوند не

ضمایر منفی روسی در جملات بدون شخص به کار می‌روند که جملاتی تک عضوی بوده و فاقد نهاد هستند (Гольцова, 1974, p. 124). رودنف اضافه می‌کند که جملات منفی با پیشوند не نیز جزو جملات بی‌شخص قرار می‌گیرند (Руднев, 1968, p. 50). ضمایر منفی با پیشوند не در جملاتی به کار می‌روند که گزاره آن‌ها منفی نیست و از مصدر فعل ساخته شده است. در این جملات، نبودن کسی، چیزی یا مفاهیم دیگر مانند نبودن زمان، مکان، و... به عنوان علت اصلی انجام نپذیرفتن عمل مشخص می‌شود. نهاد منطقی در این گونه جملات بدون شخص در Д.П. به کار می‌رود:

من چیزی ندارم بگویم (برای گفتن). Мне нечего сказать.

برای بیان زمان گذشته در این گونه جملات، از فعل «БЫЛО» و برای بیان زمان آینده، از فعل «БУДЕТ» که قبل از مصدر قرار می‌گیرند، استفاده می‌شود (زهرایی، ۱۳۸۲، ص. ۲۵۰). این دسته از جملات جزو جملات منفی کلی بوده و استفاده از ضمایر و قیود منفی با ادات ни در ساختار این جملات مجاز نیست.

Неправильно: Ему никогда не с кем посоветоваться.

او هیچ‌وقت کسی را برای مشورت کردن ندارد (هیچ‌وقت برایش کسی نیست تا با او مشورت کند).

Правильно: Ему всегда не с кем посоветоваться.

او همیشه کسی را برای مشورت کردن ندارد.

از میان دو جمله بالا، ترجمه جمله نادرست روسی، در زبان فارسی مورد قبول است. همانطور که مشخص است، ترجمه درست قید ВСЕГДА در جمله روسی «هیچ‌وقت» است. ترجمه این جملات به زبان فارسی، جمله مرکب است که شامل دو فعل صرف شده است و یا جمله ساده همراه با مفعول و متمم است. این دسته از ضمایر با توجه به نقشی که در جمله خواهند پذیرفت، خود به دو دسته تقسیم‌بندی می‌شوند:

۱-۴-۱. ضمایر نفی روسی با پیشوند не از نوع اسامی ضمیرگونه

ضمایر نفی некого و нечего از نوع اسامی ضمیرگونه هستند که در حالت И.п. کاربرد ندارند و فقط در حالت‌های فرعی و عمدتاً در نقش‌های مفعولی به کار می‌روند:

چیزی نیست که بچه‌ها بخورند. Детям нечего есть.

کسی نیست که به او در این باره خبر داده شود. Некому сообщить об этом.

از مثال‌های بالا و براساس نظریات ارائه‌شده در کتاب‌های آموزشی برای مخاطبان فارسی‌زبان چنین می‌توان نتیجه گرفت که معادل ضمایر منفی این دسته در زبان فارسی در زمان حال به صورت «کسی نیست» و «چیزی نیست» بیان می‌شود. در ترجمه‌های نامبرده شده در بالا، مشخص شد که ضمیر нечего, ۱۴ بار تکرار شد، در حالی که هیچ موردی از ضمیر некого یافت نشد. همچنین ضمیر нечего بسیار به ندرت به صورت «چیزی نیست» ترجمه می‌شود و اغلب به صورت عبارات «دلیل ندارد، فایده ندارد، عیبی ندارد، لازم نیست، کنار بگذار، هیچ کاری نداریم و ... به همراه فعل» ترجمه می‌شود. از ذکر همه مثال‌ها به‌طور مجزا خودداری کرده و به بیان چند مورد و ذکر خطاهای ترجمه بسنده می‌کنیم.

جدول ۲: بررسی ضمیر منفی нечего

Table 2: Consideration of the Negative Pronoun нечего

شماره مثال	ضمیر روسی در حالت اضافه (Р.п.)	نوع جملات روسی	ترجمه به فارسی و خطاهای ترجمه
	Нечего	غیرشخصی	شخصی و غیرشخصی
۱.	Их нечего жалеть.	مترجم ۱: غصه‌اش را نخور. مترجم ۲: عیبی ندارد. مترجم ۳: نترس (خطا در ترجمه: جایگزین کردن فعل «نترس» به جای «غصه‌اش را نخور»)	
۲.	Так как я для нее раб, то нечего ей и обижаться грубым моим любопытством.	مترجم ۱: از آنجا که من برای او بنده‌ای بیش نبودم، از کنجکاوای خارج از ظرافت من آزرده نمی‌شد (خطا در ترجمه: کاربرد افعال زمان گذشته به جای زمان حال) مترجم ۲: بدون خطا مترجم ۳: ... پس دلیلی هم نداشت که از کنجکاوای خشن من رنجیده‌خاطر شود (خطا در ترجمه: کاربرد افعال زمان گذشته به جای زمان حال)	
۳.	А впрочем, нечего	مترجم ۱: ولی خب بگذریم. چه کار دارم بگویم.	

شماره مثال	ضمیر روسی در حالت اضافه (Р.п.)	نوع جملات روسی	ترجمه به فارسی و خطاهای ترجمه
	договаривать.		مترجم ۲: ولش کن اصلاً. نمی توانم الان که خودش هم اینجاست بگویم. مترجم ۳: حالا جایش نیست. (خطا در ترجمه: عدم ترجمه فعل договаривать)

در نهایت می توان براین مطلب اشاره کرد که ضمیر нечего در ترکیب با فعل جمله ترجمه می شود و نمی توان یک ترجمه ثابت از آن ارائه داد و گاه مترجم خود به ترجمه آزاد دست می زند.

۲-۱-۴. ضمائر نفی روسی با پیشوند не از نوع قیدهای ضمیرگونه

این دسته از ضمائر، جزء قیدهای ضمیرگونه هستند، مانند ضمائر نفی негде, некуда, некогда که در جمله در نقش متمم قیدی به کار می روند:

Нам некуда идти. ما جایی نداریم که برویم.

Мне некогда встретить его. من وقت ندارم که با او ملاقات کنم.

از مثال های بالا مشخص است که معادل ضمائر منفی این دسته در زبان فارسی در زمان حال به صورت «جایی ندارم، وقت ندارم» بیان می شود. همچنین این دسته از جملات (با پیشوند не) در میان ضرب المثل ها و ترکیبات ثابت بسیار دیده می شوند (Oльхова, 2004, p. 40).

Иголку негде воткнуть. جایی نیست تا سوزن را بیندازیم.

(اشاره به شلوغ بودن یا تنگ بودن مکانی را دارد).

پژوهشگاه علوم انسانی
رتال جامع علوم انسانی

جدول ۳: بررسی ضمایر منفی **некогда** و **некуда**

Table 3: Consideration of Negative Pronouns **некогда** and **некуда**

شماره مثال	ضمیر روسی	نوع جملات روسی	ترجمه به فارسی و خطاهای ترجمه
	Некуда	غیرشخصی	شخصی (دو عضوی)
۴	Мне же некуда было идти.		مترجم ۱: جای دیگری نداشتم. مترجم ۲: جایی نداشتم بروم. مترجم ۳: راه دیگری برایم نمانده بود (خطا): ترجمه نادرست ضمیر منفی - کاربرد عبارت «راه دیگری» به جای «جای دیگری».
	Некогда	غیرشخصی	شخصی و غیرشخصی
۵	- Закричала бабушка, - говорю, некогда!		مترجم ۱: گفتم که فرصت ندارم. مترجم ۲: گفتم که وقت ندارم. مترجم ۳: گفتم نه، یعنی نه. خطا در ترجمه: کاربرد زمان گذشته فعل به جای زمان حال توسط هر سه مترجم و عدم ترجمه ضمیر منفی توسط مترجم ۳.

۲-۴. ضمایر نفی روسی با پیشوند **ни**

این دسته از ضمایر در جملاتی به کار می‌روند که گزاره آن‌ها به وسیله ادات نفی **не** منفی شده باشد. ضمایر نفی با پیشوند **ни** را کلمات ضمیر گونه مختلف تشکیل می‌دهند که با توجه به نقشی که در جمله خواهند پذیرفت، خود به چهار دسته تقسیم‌بندی می‌شوند:

۲-۴-۱. ضمایر نفی با پیشوند **ни** از نوع اسامی ضمیرگونه

ضمایر نفی **никто** و **ничто** از این دسته ضمایر هستند که می‌توانند در حالت‌های مختلف و عموماً در نقش نهاد یا مفعول در جمله به کار بروند:

Ничто тебе не мешает. **هیچ چیز** مزاحم تو نیست.

Мы **никому** не сообщили об этом. ما در این باره به **هیچ کس** خبر ندادیم.

همانطور که از جملات مشخص است، در مثال اول، ضمیر نفی در نقش نهاد و در مثال بعدی در نقش مفعول غیرمستقیم به‌کار رفته‌اند. اولخووا در کتاب خود بر این مطلب اشاره می‌کند که

به هنگام نفی عمل یا حالتی، از ساختارهایی استفاده می‌شود که شدت نفی را افزایش می‌دهند. یکی از این موارد، کاربرد ضمایر و قیود منفی با ادات *ни* است. در این حالت، گزاره به صورت منفی همراه با ادات نفی *не* (مثال بالا) و یا توسط کلمه *нет* بیان می‌شود (Ольхова, 2004, p. 29). *Здесь ничего нет.* در اینجا هیچ چیزی نیست. ساکالووا در کتاب *ادات نفی* *ни* و *не* بر کاربرد ضمیر نفی *никто* در ترکیبی خاص اشاره می‌کند:

Никто иной не поможет в беде, кроме друга.

هیچ کس دیگری به جز دوست، در تنگدستی کمک نمی‌کند.

در این جمله منفی نهاد «*никто иной*» و گزاره «*не поможет*» است. کلمه *иной* برای شدت بخشیدن به مفهوم ضمیر نفی *никто* به کار رفته است. ادات نفی *ни* نیز برای شدت بخشیدن به مفهوم نفی در جمله به کار رفته است. (Соколова, 1969, pp. 70). - (72 از مثال‌های بالا مشخص است که معادل ضمیر منفی *никто* در حالت‌های مختلف به صورت «هیچ کس» و معادل ضمیر منفی *ничто* در حالت‌های مختلف به صورت «هیچ چیز» بیان می‌شود. حال به بررسی این ضمایر در ترجمه‌های رمان *قمارباز* می‌پردازیم:

جدول ۴: بررسی ضمایر منفی *никто* و *ничто*

Table 4: Consideration of Negative Pronouns *никто* and *ничто*

شماره مثال	ضمیر روسی در حالت فاعلی (И.п.)	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی
	Никто	شخصی	شخصی
۶	Но и на черную, не ставит тогда никто из опытных игроков.		مترجم ۱: اما هیچ بازیکن باتجربه‌ای، روی سیاه، پول نمی‌گذارد. مترجم ۲: حتی هیچ کدام از قماربازهای حرفه‌ای هم دیگر روی سیاه پول نمی‌گذارند. مترجم ۳: اما قماربازان حرفه‌ای در این شرایط از رنگ سیاه نیز دوری می‌کنند (عدم ترجمه ضمیر).

شماره مثال	ضمیر روسی در حالت فاعلی (И.п.)	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی
	ضمیر روسی در حالت مفعولی مستقیم (В.п.)	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی
	Ничто	شخصی	شخصی
۷	Если я, например, исчезаю пред нею самовольно в ничто , то это...		مترجم ۱: تا حد هیچ پایین می‌آوردم. مترجم ۲: خودم خواسته بودم هیچ باشم. مترجم ۳: محو و نابود می‌شدم. خطا در ترجمه: کاربرد زمان گذشته فعل به جای حال توسط هر سه مترجم.

از مثال بالا و دیگر مثال‌ها که در اینجا ذکر نشده‌اند، مشخص شد که معادل ضمیر منفی **никто** (که ۸ بار تکرار شده است) علاوه بر «هیچ کس» می‌تواند به صورت «هیچ کسی، کس دیگری، کسی، احدی و هیچ کدام» بیان شود. گفتنی است که ضمیر **ничто** تنها یک بار در زمان قمارباز آورده شده است. در ترجمه‌های بالا حبیبی و آتش بر آب کلمه «هیچ» را آورده‌اند. به نظر نگارندگان مقاله، مترجم سوم این ضمیر را در ساختار فعل جمله ترجمه کرده است، چراکه فعل جمله "исчезать" است که به معنای «ناپدید شدن» است، و ترجمه سوم درجه بالاتری از این مفهوم را نشان می‌دهد که به معنای ویژگی «شدت بخشیدن به عمل» است که از ویژگی‌های ضمیر منفی به حساب می‌آید.

جدول ۵: بررسی ضمایر منفی **никого, никому, ничему**

Table 5: Consideration of Negative Pronouns **никого, никому, ничему**

شماره مثال	ضمیر روسی در حالت اضافه مفرد مذکر (Р.п., м.р., ед.ч.)	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی
	Никого	شخصی	شخصی
۸	Я никого не слушал.		مترجم ۱: هیچ کس مترجم ۲: کسی مترجم ۳: کسی

شماره مثال	ضمیر روسی در حالت به ای (Д.п.)	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی
	Никому	شخصی	شخصی
۹.	Нашим русским я никому не известен.		مترجم ۱: من اینجا از روس ها کسی را نمی شناسم. مترجم ۲: من اینجا آشنای روس ندارم. مترجم ۳: روس های اینجا کمترین آشنایی با من ندارند (خطا: جابه جایی نهاد و مفعول در ترجمه)
	Ничему	شخصی	شخصی
۱۰.	Он ничему не помешает.		مترجم ۱: او هیچ جور مزاحم من نیست. مترجم ۲: او دست کم سربار کسی نیست. مترجم ۳: این چندان اهمیتی ندارد (خطا: ترجمه نادرست فعل ПОМЕШАТЬ)

ضمیر **НИКОГО** ۳ بار در رمان آورده شده است و خطایی در ترجمه های مترجمان دیده نمی شود و این ضمیر نیز همانند ضمیر **НИКТО** (در حالت فاعلی) دارای معادل های «هیچ کس، هیچ یک، کسی، احدی» است. معادل ضمیر **НИКОМУ** (که در رمان یک بار آمده است) کلمات «کسی و هیچ یک» است. ضمیر **НИЧТО** نیز به معنای «هیچ چیز» است که یک بار در رمان آمده است. اما در مثال شماره ۱۰، و در حالت «به ای» (متممی) معادل هایی از جمله «هیچ جور، دست کم، چندان» را داراست.

جدول ۶: بررسی ضمیر منفی **ничем, ни о чем**

Table 6: Consideration of Negative Pronouns **ничем, ни о чем**

شماره مثال	ضمیر روسی در حالت بایی (Т.п.)	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی
	Ничем	شخصی	شخصی
۱۱.	И ничем не интересуются во весь сезон, а только играют.		مترجم ۱: و در تمام فصل به چیزی جز این چرخ توجه نمی کنند.

شماره مثال	ضمیر روسی در حالت بایی (Т.п.)	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی
			مترجم ۲: و در تمام فصل گشت و گذار هیچ چیز دیگری توجهشان را جلب نمی‌کند. مترجم ۳: و در تمام مدت فصل به چیزی جز بازی نمی‌اندیشند.
شماره مثال	ضمیر روسی در حالت حرف اضافه‌ای (П.п.)	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی
	Ни о чем	شخصی	شخصی
۱۲	Я ни о чем не успел и спросить его.		مترجم ۱: من نتوانستم آنچه را که می‌خواستم از او بپرسم. مترجم ۲: هیچ حرفی نتوانستم از او در بیاورم. مترجم ۳: فرصت نمی‌کردم پاسخ سؤالاتی را که در پی‌اش بودم از او بگیرم (خطا: کاربرد فعل استمراری به جای فعل مطلق، عدم ترجمه ضمیر منفی).
۱۳	Можно еще протянуть довольно долгое время, ни о чем не заботясь.		مترجم ۱: بی (بدون) دغدغه زندگی کنم. مترجم ۲: بی در دسر گذران کنم. مترجم ۳: بی آنکه نگران گذران زندگی‌ام باشم.

گفتنی است که ضمیر **ничем** ۴ بار در متن آمده است. همانطور که از جدول بالا مشخص است، تنها به نکر یک مثال بسنده کردیم، اما پس از بررسی تمام مثال‌ها مشخص شد که معادل

این ضمیر کلمات «هیچ چیز، چیزی، چیز دیگری، هیچ» است. ضمیر «**НИ О ЧЕМ**» ۳ بار در متن تکرار شده است. در مثال های یافت شده، معادل این ضمیر، «چیزی، هیچ چیز و آنچه را» است. در مثال ۱۳، ضمیر منفی نه به تنهایی، بلکه به همراه با فعل جمله ترجمه شده است.

جدول ۷: بررسی ضمیر منفی **ничего**

Table 7: Consideration of the Negative Pronoun **ничего**

ترجمه به فارسی و خطاهای ترجمه	نوع جمله روسی	ضمیر روسی در حالت اضافه (Р.п.)	
شخصی و غیر شخصی	شخصی و غیر شخصی	Ничего	
مترجم ۱: تصمیم داشتم هیچ قدم مهمی برندارم. مترجم ۲: تصمیم داشتم دست به هیچ اقدام جدی نزنم. مترجم ۳: (خطا: عدم ترجمه ضمیر منفی)		Я определил не начинать ничего серьезного.	۱۴
مترجم ۱: غیر از این هیچ نمی خواستم (خطا: ترجمه نادرست فعل «دانستن») مترجم ۲: بیش از این چیزی نمی دانم. مترجم ۳: بیش از این هیچ نمی دانم.		Дальше я ничего не знаю!	۱۵
مترجم ۱: اما از همان اول کار می دیدم که از رابطه خود با پولینا می شود گفت که هیچ چیز روشن و دقیقی نمی دانم (خطا: استفاده از فعل «دانستن» به جای «گفتن»، کاربرد فعل «می دیدم» به جای «متعجب شدم») مترجم ۲: (خطا: کاربرد فعل «متوجه شدم» به جای «متعجب شدم») مترجم ۳: بدون خطا		Я вдруг во время самого рассказа был поражен тем, что почти ничего не мог сказать об моих отношениях с нею точного и положительного.	۱۶
مترجم ۱: ضمن اینکه به هتل برمی گشتم، کم کم به این نتیجه رسیدم که اگر دو ساعت هم با او به گفت و گو ایستاده بودم مطلقاً چیزی از او دستگیرم نشده بود. مترجم ۲: (خطا: عدم ترجمه قید		Возвращаясь домой, я мало - помалу догадался, что если бы я и два часа с ним проговорил, то решительно бы ничего не узнал.	۱۷

ترجمه به فارسی و خطاهای ترجمه	نوع جمله روسی	ضمیر روسی در حالت اضافه (Р.п.)	
(ДОМОЙ) مترجم ۳: (خطا: ترجمه فعل مطلق DOГAДАЛСЯ به صورت استمراری)			
مترجم ۱: من تا مدتی نتوانستم چیزی بفهمم (خطا: ترجمه فعل استمراری به صورت مطلق) مترجم ۲: برای مدتی هیچ نمی‌فهمیدم چه می‌گوید. مترجم ۳: تا مدتی از قضیه سر در نمی‌آوردم (خطا: عدم ترجمه ضمیر)		Я долго не мог ничего понять.	۱۸.
مترجم ۱: و دیگر از هیچ چیزی باک نداشتم. مترجم ۲: ترسی نداشتم (خطا: عدم ترجمه ضمیر). مترجم ۳: و حالا از چیزی، هیچ چیزی ترسی نداشتم.		Я уже ничего, ничего теперь не боялся.	۱۹.

پس از بررسی ۷۱ مثال از ضمیر **ничего** در سه ترجمه متفاوت به این نتیجه رسیدیم که ترجمه اصلی این ضمیر همان عبارت «هیچ چیز و هیچ» است، اما معادل‌های دیگری نیز از جمله «هیچی، هیچ اتفاق جدیدی، چیزی، هیچ واقعه‌ای، ذره ای، یک کلمه هم، هیچ‌گونه، به هیچ وجه، هرگز، هیچ وقت» برای این ضمیر یافت شد.

۲-۲-۴. ضمائر نفی با پیشوند **ни** از نوع صفات ضمیرگونه

این ضمائر از آن دسته ضمائر پرسشی ساخته می‌شوند که جزء صفات ضمیرگونه هستند، مانند ضمیر نفی **никакой, ничей** و... که عموماً در جملات به‌عنوان متمم صفتی، در ساختار گروه واژه‌های صفت و موصوف، در نقش اجزای مختلف جمله به کار می‌روند:

Здесь я не вижу **ничьей** книги. اینجا من کتاب هیچ کس را نمی‌بینم.

У них нет **никаких** проблем. آنها هیچ گونه مشکلی ندارند.

از مثال‌های بالا مشخص است که معادل صفت ضمیرگونه **ничей**، عبارت «هیچ کس» و

معادل صفت ضمیرگونه **никакой** عبارت «هیچ گونه، هیچ، هیچ نوع» است.

جدول ۸: بررسی ضمایر منفی **никакой, никакого, никакие**

Table 8: Consideration of Negative Pronouns **никакой, никакого, никакие**

شماره مثال	ضمیر روسی	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی
	Никакой (Р.п., ж.р., ед.ч.)	شخصی و غیرشخصی	شخصی
۲۰	По - моему, впрочем, никакой формы и нет.	غیرشخصی	مترجم ۱: ولی اگر عقیده مرا بخواهد، آداب و مآداب شایسته‌ای در کار نیست (خطا: عدم ترجمه ضمیر). مترجم ۲: به نظر من با همه این‌ها هیچ هم صورت ظاهرشان خوب نیست. مترجم ۳: نه شایستگی ظاهری.
	Никакого (Р.п., м.р., ед.ч.)	شخصی و غیرشخصی	اکثراً شخصی یک مورد غیرشخصی
۲۱	Мне никакого дела нет до того, глупа ли она, иль умна.	غیرشخصی	مترجم ۲: من کاری به احمقانه و عاقلانه بودنش ندارم. خطا در ترجمه هر سه مترجم: عدم ترجمه ضمیر منفی.
	Никакие (И.п.)	شخصی	شخصی
۲۲	Поверьте, что никакие другие влияния не заставили бы ее гулять с...	شخصی	مترجم ۱: این خواهش‌ها (بهتر بود برای ضمیر منفی معادل «هیچ» انتخاب می‌شد) مترجم ۲ و ۳: هیچ

ضمیر **никакой** در حالات و شمار مختلف علاوه بر کلمه «هیچ، هیچ گونه، هیچ نوع» می‌تواند معادل‌های دیگری از جمله «ذره‌ای، بدون، خالی از ..، این، همه، بی، ...کجا» را داشته باشد. در برخی مثال‌ها مترجم بی‌آنکه تغییری در مفهوم جمله ایجاد شود این ضمیر را حذف کرده است. گفتنی است که هیچ تعداد ضمیر **ничей** در این اثر ادبی یافت نشد.

۳-۲-۴. ضمایر نفی با پیشوند **ни** از نوع قیدهای ضمیرگونه

این ضمایر از آن دسته ضمایر پرسشی ساخته می‌شوند که جزء قیود ضمیرگونه هستند، مانند ضمایر نفی **нигде, никуда, ниоткуда, никогда** که در جملات در نقش متمم قیدی کار می‌روند:

من او را در هیچ کجا پیدا نکردم. Я его нигде не нашёл.

جدول ۹: بررسی ضمایر منفی **никуда, никогда**

Table 9: Consideration of Negative Pronouns **никуда, никогда**

شماره مثال	ضمایر روسی	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی و خطاهای ترجمه
	никуда	شخصی	شخصی
۲۳.	...и никуда не уеду.		ترجمه هر سه مترجم: جایی
	никогда	شخصی و غیر شخصی	شخصی
۲۴.	Я никогда не боялся ни воров, ни разбойников, даже маленький.		مترجم ۱: هیچ وقت مترجم ۲: هیچ وقت (خطا: ترجمه نادرست بخش پایانی جمله - «خوب خیلی هم جوان بودم» به جای «حتی از کودکی») مترجم ۳: هرگز (خطا: عدم ترجمه بخش پایانی جمله)
۲۵.	Я вошел в вокзал в такой твердой надежде и в то же время в таком волнении, какого я еще никогда не испытывал.		مترجم ۱: با چنان هیجانی به کازینو وارد شدم که در گذشته هرگز وارد نشده بودم (خطا در ترجمه: کاربرد تکراری فعل «وارد شدن» به جای ترجمه فعل دوم به صورت «حس نکرده بودم».) مترجم ۲: هنوز (خطا: ترجمه فعل گذشته) مترجم ۳: هرگز (خطا: در زمان حال)
۲۶.	Вы ее никогда не знали.		مترجم ۱: هرگز، مترجم ۲: هیچ وقت مترجم ۳: شما هرگز نتوانستید روح این دختر را به خوبی درک کنید (خطا: آوردن کلمات اضافه و تغییر جمله روسی).
۲۷.	Она никогда не удостоит меня успокоить вполне своей дружеской откровенностью.		مترجم ۱: هیچوقت مترجم ۲ و ۳: هرگز خطا: ترجمه فعل زمان حال به صورت گذشته توسط مترجم ۱ و ۲.
۲۸.	Он никогда не договаривал.		مترجم ۱: همیشه

شماره مثال	ضمیر روسی	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی و خطاهای ترجمه
			مترجم ۲ و ۳: هرگز (خطا: افزودن فعل «نمی توانست» به جمله توسط مترجم دوم)
۲۹	Боже, никогда не забуду этого впечатления!		مترجم ۱: هرگز مترجم ۲: هیچ وقت (حذف مفعول جمله در ترجمه) مترجم ۳: هرگز

قید ضمیرگونه **никуда** ۲ بار و **никогда** در رمان قمارباز ۲۷ بار تکرار شده است. در خصوص ضمیر **никуда** باید بر این نکته اشاره کنیم که معادل های آن در سه مورد ترجمه موجود «جایی» است. گفتنی است که هیچ مثالی از قیود ضمیرگونه **нигде** و **ниоткуда** در اثر ادبی مذکور پیدا نکردیم. از آنجا که ضمیر **никогда** در متن ادبی مذکور بسیار تکرار شده است، از ذکر همه مثال ها به صورت مجزا خودداری کرده و نتیجه نهایی از بررسی خود را ذکر می کنیم: معادل های این ضمیر در ترجمه های ارائه شده به صورت «هرگز، هیچ وقت، تا به حال، دیگر، اصلاً، تا عمر دارم، به عمرم، تا آخر عمر، کاملاً، ممکن نیست» هستند. در برخی موارد نیز ضمیر ترجمه نشده است. از میان ۲۷ جمله روسی، ۵ جمله تک عضوی و باقی آن ها دو عضوی هستند. اما ترجمه همه آن ها دو عضوی است.

۴-۲-۴. ضمایر نفی با پیشوند **ни** از نوع عدد ضمیرگونه

ضمیر نفی **нисколько** جزو ضمایر نفی با پیشوند **ни** از نوع اعداد ضمیرگونه است. معادل عدد ضمیرگونه **нисколько** قیود «اصلاً، به هیچ وجه» است.

او اصلاً مزاحم من نیست. Он **нисколько** не мешает мне.

جدول ۱۰: بررسی ضمیر منفی **НИСКОЛЬКО**

Table 10: Consideration of the Negative Pronoun **НИСКОЛЬКО**

شماره مثال	ضمیر روسی	نوع جمله روسی	ترجمه به فارسی
	Нисколько	شخصی	شخصی
۳۰.	...и уж нисколько не принадлежите к ее составу.		مترجم ۱: خطا - عدم ترجمه ضمیر مترجم ۲: به هیچ وجه مترجم ۳: کمترین

یادآور می‌شویم که این ضمیر ۲ بار در متن تکرار شده است. لازم است اضافه کنیم که ضمیر منفی در ساختار جملاتی که در آداب سخن گفتن و گفتار به کار می‌روند نیز وجود دارند که این جملات به مفاهیم متفاوتی اشاره دارند از جمله مفهوم امتناع کردن (**Ни за что!** هرگز!)، مفهوم عدم موافقت با نظر مخاطب (**Ничего подобного!** اصلاً، کاملاً مخالفم.) مفهوم دلجویی و همدردی (**Ничего не поделаешь!** هیچ کاریش نمی‌توان کرد./ چاره دیگری نیست.) مفهوم پاسخ به عذرخواهی (**Ничего!** مهم نیست.، **Не за что!** قابل ندارد) (Oльхова, 2004, pp. 79 - 81). همانطور که مشخص است، در این ترکیبات گاهی ضمیر منفی به‌طور جداگانه ترجمه می‌شود و در موارد دیگر، نمی‌توان ترجمه مستقلی از آن ارائه داد.

۳-۴. دسته‌بندی انواع خطاها در ترجمه

جدول ۱۱: مترجمان رمان *قمارباز*، تعداد کل خطاها

Table 11: Translators of the Novel *Gambler*, Total Number of Errors

شماره	مترجم	ترجمه از	تعداد کل خطاها	بیشترین نوع خطا
۱.	حبیبی	روسی	۲۲	عدم ترجمه بخشی از جمله/خلاصه‌سازی و حذف ضمیر
۲.	آتش برآب	روسی	۲۲	عدم ترجمه بخشی از جمله/خلاصه‌سازی و حذف ضمیر
۳.	اصغرزاده	روسی	۴۳	عدم ترجمه بخشی از جمله/خلاصه‌سازی و حذف ضمیر

پس از بررسی ۱۶۰ مثال که در آن‌ها ضمائر منفی به کار رفته بود، به خطاهایی در ترجمه مترجمان برخوردیم که آن‌ها را به ۵ دسته طبقه‌بندی کردیم و در این بخش به بررسی آن‌ها می‌پردازیم:

۳-۴. خطاهای ناشی از عدم درک صحیح دستور زبان و ساختارهای صرفی و نحوی باید بر این مطلب اشاره کرد که در بسیاری موارد ترجمه واژه مورد نظر از دستور زبان روسی پیروی نمی‌کند. این امر می‌تواند ناشی از پیچیدگی دستور زبان روسی، آشنایی ناکامل مترجم با دستور زبان روسی و حتی فارسی بوده باشد. تعداد کل این دسته از خطاها در ترجمه‌های رمان قمارباز ۱۳ مورد بوده است. از میان مترجمان، اصغرزاده بیشترین خطای دستوری را داراست.

جدول ۱۲: تعداد خطاهای دستوری

Table 12: Number of Grammatical Errors

اصغرزاده	آتش براب	حبیبی	مترجم
۶	۴	۳	تعداد خطا
مثال ۲۷	مثال ۷	مثال ۲	شماره مثال همراه با خطا

۳-۴-۲. بروز اشتباه در درک و انتقال معانی واژگان

در برخی موارد مترجم واژه مورد نظر را کاملاً اشتباه ترجمه کرده است که این امر ممکن است در نتیجه عدم دقت کافی در ترجمه بوده باشد. در نهایت مشخص شد که اصغرزاده در ترجمه‌های خود در این زمینه از خطاها نیز بیشترین تعداد را دارا بوده است.

جدول ۱۳: تعداد خطاهای واژگانی

Table 13: Number of Lexical Errors

اصغرزاده	آتش براب	حبیبی	مترجم
۹	۳	۴	تعداد خطا
مثال ۱۰	مثال ۲۴	مثال ۲۵	شماره مثال همراه با خطا

۳-۳-۴. راهیابی تفسیر و توضیح اضافه در متن ترجمه

در برخی موارد مترجمان توضیحاتی را علاوه بر آنچه در جمله مورد نظر بوده است در ترجمه آورده‌اند که نشان از تلاشی برای فهماندن موضوع به مخاطب است که باعث طول و تفسیر دادن بیش از حد به جمله مورد نظر شده است و با این کار از جمله روسی نیز فاصله گرفته‌اند که اصالت اثر حفظ نشده است.

جدول ۱۴: تعداد خطاهای مربوط به توضیح اضافه

Table 14: Number of Errors Related to Additional Explanation

اصغرزاده	آتش براب	حبیبی	مترجم
۱	۱	۰	تعداد خطا
۲۶	۲۸	بدون خطا	شماره مثال همراه با خطا

۴-۳-۴. عدم ترجمه بخشی از جمله، خلاصه کردن و حذف ضمیر

در برخی موارد مترجمان ضمیر منفی و برخی دیگر از اجزای جمله را حذف کرده‌اند. شاید دلیل این امر، عدم درک دستوری یا مفهومی بخش‌هایی از متن اصلی بوده است که به حذف آن‌ها در ترجمه منجر شده است. همانطور که می‌دانیم یکی از کاربردهای ضمیر منفی شدت بخشیدن به مفهوم نفی در جمله است. در این موارد گاهی مفهوم جمله تغییر کرده، ولی در برخی موارد نیز مفهوم جمله عوض نشده، اما ویژگی شدت بخشیدن ضمیر در جمله حذف شده است. مطابق با جدول ۱۵، بیشترین تعداد خطاها در ترجمه مربوط به این دسته از خطاها می‌باشد. نازلی اصغرزاده بیشترین تعداد خطا را در زمینه حذف ضمیر منفی داشته است، حال آنکه می‌توانسته معادلی مناسب برای آن‌ها ارائه دهد.

پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۱۵: تعداد خطاهای مربوط به عدم ترجمه بخش‌های مختلف جمله

Table 15: The Number of Errors Related to not Translating Different Parts of the Sentence

ترجمه اصغرزاده	ترجمه آتش براب	ترجمه حبیبی	تعداد	انواع خطا	
۲۵	۱۲	۱۲	۴۹	حذف ضمیر	۱.
۲	۲	۱	۵	حذف بخشی از جمله	۲.
۰	۰	۰	۰	حذف کل جمله	۳.

درخصوص این دسته از خطاها می‌توان به ترجمه حبیبی در مثال شماره ۳۰، ترجمه آتش براب در مثال شماره ۲۹، و ترجمه اصغرزاده در مثال شماره ۵ در جدول‌ها مربوط به مثال‌ها اشاره کرد.

۴-۳-۵. وجود خطاهای سبکی در ترجمه

مسئله مهمی که درباره خطاهای سبکی در ترجمه وجود دارد، آن است که با به‌کار بردن واژه‌های عامیانه در ترجمه، ممکن است خواننده متن مقصد، تصور کند که متن مبدأ، زبانی کاملاً عامیانه دارد و یا با به‌کاربردن واژه‌هایی فصیح‌تر از متن اصلی در ترجمه، ممکن است باز هم خواننده متن مقصد را درباره سبک متن مبدأ، به اشتباه بیندازیم (حدادی، ۱۳۹۵، ص. ۲۹۸). در مثال‌های مورد بررسی، در برخی موارد حبیبی، از زبان محاوره و کلمات عامیانه برای ترجمه استفاده کرده و ضمیر منفی در ظاهر ترجمه نشده است، اما از مفهوم جمله می‌توان آن را برداشت کرد. مثلاً در جمله "Ничего не понимает, а туда же суется!" (به قدر خر نمی‌فهمد و در همه کار هم دخالت می‌کند) مترجم با به‌کار بردن عبارت عامیانه «به قدر خر» به مفهوم هیچ بودن ضمیر منفی و درک پایین مخاطب اشاره می‌کند. اما از آنجا که متن مبدأ زبانی عامیانه ندارد، به‌کار بردن این سبک در ترجمه خطا محسوب می‌شود. حبیبی در دو مورد از این روش در ترجمه استفاده کرده است.

جدول ۱۶: تعداد خطاهای سبکی

Table 16: Number of Stylistic Errors

اصغرزاده	اتش براب	حبیبی	مترجم
۰	۰	۲	تعداد خطا
.....	مثال ذکرشده در پاراگراف بالا	شماره مثال همراه با خطا

۵. نتیجه

بر اساس آنچه گفته شد می‌توان نتیجه گرفت که مبحث ضمایر منفی در زبان روسی از پیچیدگی‌های خاصی برخوردار است، این ضمایر با افزودن برخیوندهای واژه‌ساز *не* و *ни* به ضمایر پرسشی ساخته می‌شوند که هر کدام از آن‌ها دارای ویژگی‌های صرفی و نحوی مخصوص به خود هستند. گزاره در جملاتی که دارای ضمیر منفی با *ни* است به صورت منفی به‌کار می‌رود، در حالی که جملات با ضمیر منفی دارای *не*، غیر شخصی بوده و دارای گزاره مثبت هستند. گفتنی است که در دسته‌بندی ضمایر در زبان فارسی، ضمایر منفی به عنوان دسته‌ای جداگانه وجود ندارند و این گروه از ضمایر در زمره ضمایر مبهم مورد بررسی قرار می‌گیرند، حال آنکه ضمایر منفی در زبان روسی به‌عنوان مقوله‌ای مستقل در نظر گرفته می‌شوند. در بیان این ضمایر میان دو زبان روسی و فارسی شباهت‌ها و تفاوت‌هایی وجود دارد. این ضمایر در زبان فارسی یا توسط ضمیر «هیچ» و یا با اضافه شدن این ضمیر به برخی اسامی، ضمایر و اعداد ساخته می‌شوند. گزاره در تمام این جملات برخلاف زبان روسی منفی است. از دیگر تفاوت‌های میان دو زبان می‌توان بر این مطلب اشاره کرد که برخی از ضمایر منفی در جملات پرسشی فارسی در مفهوم ضمیر مبهم به‌کار می‌روند و گزاره جمله مثبت است، اما چنین ساختارهایی در زبان روسی وجود ندارد. از شباهت‌های میان دو زبان می‌توان بر این مطلب اشاره کرد که در زبان فارسی هر گاه ضمیر منفی «هیچ» پیش از اسم قرار گیرد، مفهوم نفی را گسترش می‌دهد یا شدت می‌بخشد. به عنوان مثال در جمله «هیچ حرفی نزد» ضمیر «هیچ» تنها شدت نفی را افزایش می‌دهد که در زبان روسی درخصوص ضمایر با پیشوند *ни* این مطلب صدق می‌کند. معرفی و بیان این تفاوت‌ها و شباهت‌ها می‌تواند به درک، کاربرد و ترجمه صحیح آن‌ها توسط فراگیران زبان در زنجیره گفتار کمک کند. ضمناً وجه تمایز این پژوهش با

پژوهش‌های پیشین در این است که تمام پژوهش‌های سابق برپایه مطالب نظری بوده و به ترجمه‌های موجود از یک اثر خاص و مقایسه دقیق آن‌ها و انتخاب بهترین معادل از میان آن‌ها پرداخته نشده است که تمام این مطالب این پژوهش را از موارد پیشین متمایز می‌کند. با بررسی و تحلیل همه داده‌های تحقیق، می‌توان به نتایج زیر اشاره کرد:

- در مجموع ۱۶۰ مورد ضمیر منفی یافت شد که از این تعداد، ضمائر منفی با ادات ۱۲۸، HE مورد و با ادات ۲۲ مورد است.

- از میان کل ضمائر منفی، ضمائر منفی нечего و ничего بیشترین تعداد را دارند. گفتنی است که کاربرد این دو ضمیر در دیگر آثار ادبی روسی نیز از بسامد بالایی برخوردار است.

- ضمائر منفی در حالت‌ها با حروف اضافه خیلی کم به کار رفته‌اند. تنها ضمیر ничто در حالت حرف اضافه‌ای ۳ بار (با حرف اضافه 0) به کار رفته است.

- ۵ ضمیر در حالت همراهی، ۲ ضمیر در حالت «به ای»، ۱۰۰ ضمیر در حالت اضافه، ۱۱ ضمیر در حالت فاعلی و ۳ ضمیر در حالت حرف اضافه‌ای به کار رفته‌اند. پس همانطور که مشخص است اکثراً ضمائر منفی در حالت اضافه (р.п.) قرار گرفته‌اند.

- معادل جملات بی‌شخص با ضمائر منفی دارای ادات не در زبان فارسی، هم جملات دو عضوی و هم تک‌عضوی هستند.

- معادل جملاتی که در آن‌ها ضمیر منفی با ادات не به کار رفته است در اکثر موارد جملات دو‌عضوی هستند. از میان این ضمائر، معادل‌های جملات با ضمیر нечего و никогда در برخی موارد تک‌عضوی هستند.

- معادل ضمیر منفی اسم‌گونه нечего اغلب به صورت عبارات «دلیل ندارد، فایده ندارد، لازم نیست، هیچ کاری نداریم و ... به همراه فعل» ترجمه می‌شود. معادل ضمائر منفی قید گونه با پیشوند не نیز در زبان فارسی در زمان حال به صورت «جایی ندارم، وقت ندارم» بیان می‌شود. به معادل‌های ضمائر منفی با پیشوند не نیز به‌طور مفصل در متن اشاره شده است.

- خطاهای موجود در ترجمه ضمائر منفی و جملات دربرگیرنده این ضمائر به پنج دسته طبقه‌بندی شدند که بیشترین تعداد خطاهای مترجمان از نوع عدم ترجمه بخش‌های مختلف جمله و کم‌ترین تعداد خطاهای آنان از نوع خطای سبکی در ترجمه بوده است.

- از میان مترجمان، تعداد کل خطاهای ترجمه حبیبی ۲۲ مورد، آتش برآب ۲۲ مورد و

اصغرزاده ۴۳ مورد است. از این میان ترجمه اصغرزاده بیشترین تعداد خطاها در ترجمه را داشته است. حبیبی و آتش براب در جایگاه دوم قرار دارند.

۶. پی‌نوشت‌ها

1. Игрок (The Gambler)
2. Л. Н. Засорина (L. N. Zazorina)
3. Национальный корпус русского языка / Russian National Corpus.
<https://ruscorpora.ru/new/en/index.html>
4. Л. Н. Ольхова (L. N. Olkhova)
5. «Как сказать нет» (How to say no)
6. Г. П. Соколова (G. P. Sokolova)
7. С. Д. Валерьевич (S. D. Valerievich)
8. Отрицательные местоимения как выражение нулевой референции (Negative pronouns as an expression of null reference)
9. О. П. Ермакова (O. P. Ermakova)
10. «Существует ли в русском языке отрицательные местоимения?» (Are there negative pronouns in Russian?)
11. И.В. Труфанова (I.V. Trufanova)
12. «Отрицательное местоимение что» (Negative pronoun what)
13. Местоимения – существительные (Pronouns – nouns)
14. Местоимения – прилагательные (Pronouns – adjectives)
15. Местоимения – числительные (Pronouns – numerals)
16. Дейксические местоимения (Deixic pronouns)
17. Анафорические местоимения (Anaphoric pronouns)
18. Кванторные местоимения (Quantifier pronouns)
19. Открытый способ (Open method)
20. Скрытый способ (Secretive method)
21. Отрицательно – обобщенные местоимения (Negative generalized pronouns)

۷. منابع

- آیتی، ا. و منوچهری، ف. (۱۳۹۰). تجزیه و تحلیل خطا در استفاده از زمان دستوری زبان فرانسه توسط فارسی‌زبانان با دانش زبان انگلیسی. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۴۴ (۱)، ۵۵ - ۷۲.
- توکلی، م.ج. (۱۳۸۸). اصول و مبانی مقایسه تطبیقی بین ترجمه‌ای به همراه مقایسه تطبیقی دو ترجمه از کتاب توسعه به‌مثابه آزادی اثر آمارتیا سن. *پژوهش*، ۱ (۱)، ۱۶۵ - ۲۲۴.

- حدادی، م. ح.، و صالحی کهریزسنگی، ع. (۱۳۹۵). بررسی تحلیلی خطاهای موجود در ترجمه متون ادبی با هدف بهبود آموزش و توانش ترجمه ادبی. پژوهش های زبان شناختی در زبان های خارجی، ۶(۲)، ۲۷۷ - ۳۰۲.
- حسینی، ا. (۱۳۸۹). وندهای واژه ساز و تفاوت های ساختی - نحوی ضمائر منفی و مبهم در زبان های روسی و فارسی. پژوهش های زبان و ادبیات تطبیقی، ۱(۳)، ۳۹ - ۶۰.
- خان جانی، ل.، و گودرزوند، ح. (۱۳۹۷). آسیب شناسی ترجمه های نمایشنامه «مرغ دریائی» اثر آنتون چخوف. مجموعه مقالات نخستین همایش ملی تحقیقات ادبی دانشگاه علامه طباطبائی، ۱ - ۹.
- داستایوسکی، ف. (۱۸۶۶). قمارباز. ترجمه ح. آتش برآب (۱۳۹۵). تهران: علمی و فرهنگی.
- داستایوسکی، ف. (۱۸۶۶). قمارباز. ترجمه س. حبیبی (۱۳۹۳). تهران: چشمه.
- داستایوسکی، ف. (۱۸۶۶). قمارباز. ترجمه ن. اصغرزاده (۱۳۹۴). تهران: دنیای نو.
- زهرایی، ح. (۱۳۸۲). دستور آموزشی زبان روسی. تهران: سمت.
- شفائی، ا. (۱۳۶۳). مبانی علمی دستور زبان فارسی. تهران: نوین.
- صفوی، ک. (۱۳۸۸). هفت گفتار درباره ترجمه. تهران: مرکز.
- فرشیدورد، خ. (۱۳۸۲). دستور مفصل امروز بر پایه زبان شناسی جدید. تهران: سخن.
- کاظمی، ف. (۱۳۹۳). تحلیل خطاهای دستوری فارسی آموزان لک زبان. جستارهای زبانی، ۵(۲)، ۲۰۷ - ۲۳۵.
- لازار، ژ. (۱۳۸۴). دستور زبان فارسی معاصر. ترجمه م. بحرینی. تهران: هرمس.
- محمدی، ز. (۱۳۹۱). آسیب شناسی ترجمه های آثار روسی به زبان فارسی (مطالعه موردی ترجمه داستان نایب چاپارخانه اثر آلکساندر پوشکین). پژوهش های زبان شناختی در زبان های خارجی، ۲(۲)، ۱۳۷ - ۱۴۷.
- مدائنی اول، ع. (۱۳۸۳). روش های بیان نفی در زبان روسی. پژوهش های زبان های خارجی، ۱۱(۲)، ۹۲ - ۷۷.
- ناقل خانلری، پ. (۱۳۷۷). دستور زبان فارسی. تهران: توس.

- Алиери Шорехдели М., Мохаммади М.Р., Горбаниан З. (2019). Коммуникативная направленность в обучении русским причинным предложениям: на основе анализа типичных ошибок иранских учащихся. *Мир науки, культуры, образования*, 13(6), С. 23 - 26.
- Гольцова Н.Г. (1974). *Русский язык с элементами практической стилистики*. - М., Высшая школа.
- Достоевский Ф. М. (1866). *Игрок*. Получено 5 ноября, 2022, из "Национальный корпус русского языка", www.ruscorpora.ru
- Комисаров В. Н. (1990). *Теория перевода*. Москва: Высшая школа.
- Касаткин Л. Л. (2001). *Русский язык*. Москва: Академа.
- Лекант П. А. (2002). *Современный русский язык*. Москва: Дрофа.
- Максимов В. И., Одеков Р.В. (1998). *Учебный словарь - справочник русских грамматических терминов*. Санкт - Петербург, Златоуст.
- Мохаммади М.Р., Галеванди С.С., Ахмади М., Бахарлу Х. (2020), Анализ речевых ошибок персоговорящих студентов при переводе русских производных глаголов. *Преподаватель 21 век*, 14(1), С. 392 - 402.
- Ольхова Л.Н. (2004). *Как сказать "нет"*. Санкт - Петербург, Златоуст.
- Рубинчик Ю.А. (2001). *Грамматика современного персидского литературного языка*. - М., Восточная литература, РАН.
- Руднев А.Г. (1968). *Синтаксис современного русского языка*. - М., Высшая школа.
- Соколова Г.П. (1969). *Частица не и ни*. Ленинград, Просвещение.
- Тихонов А.Н. (2003). *Современный русский язык*. - М., Цитадель - трейд.
- Чепасова А. М., Игнатъева Л. Д. (2007). *Местоимения в современном русском языке*. (2-е изд.). Москва: Флинта - Наука.
- Чераги Б., Мохаммади М.Р. (2009). *Особенности русских предложений с отрицательным значением и их передача на персидский язык* [Магистерская

диссертация. Университет Тарбиат Модарес].

- Шелякин М. А. (2001). *Функциональная грамматика русского языка*. М., Русский язык.
- Corder S. P. (1967). The significance of learner's errors. *International review of applied linguistics in language teaching*, 5(4), 161 - 170.

References

- Aliyari Shorekhdeli, M., Mohammadi, M.R., & Gorbanian, Z. (2019). Communicative orientation in teaching Russian causal prepositions: Based on the analysis of typical mistakes of Iranian students. *World of Science, Culture, Education*, 13(6), 23–26. [In Russian].
- Ayati, A., & Manoochehri, F. (2011). Error analysis in the use of French grammatical tense by Persian speakers with knowledge of English. *Study of Language and Translation*, 44(1), 55–72. [In Persian].
- Chepasova, A. M., & Ignateva, L. D. (2007). *Pronouns in modern Russian*. (2th ed.). Flinta - Nauka. [In Russian].
- Cheraghi, B., & Mohammadi, M.R. (2009). *Features of Russian sentences with a negative meaning and their translation into Persian* [Master's dissertation. Tarbiat Modares University].
- Corder, S. P. (1967). The significance of learner's errors. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 5(4), 161–170.
- Dostoevsky, F. M. (1866). *Gambler*. Retrieved November 5, 2022, from 'National corpus of Russian language', www.ruscorpora.ru [In Russian].
- Dostoevsky, F. (2019). *Gambler*. Translated by Hamidreza Atashbarab, Elmi va farhangi. [In Persian].
- Dostoevsky, F. (2004). *Gambler*. Translated by Nazli Asgharzadeh. Donyae no. [In

Persian].

- Dostoevsky, F. (2013). *Gambler*. Translated by Soroush Habibi. Cheshme. [In Persian].
- Farshidvard, Kh. (2003). *Today's detailed order based on new linguistics*. Sokhan. [In Persian].
- Goltsova, N.G. (1974). *Russian language with elements of practical stylistics*. Higher School. [In Russian].
- Haddadi, M. H., & Salehi Kohrizsangi, A. (2015). Analytical investigation of errors in the translation of literary texts with the aim of improving the teaching and ability of literary translation. *Linguistic Research in Foreign Languages*, 6(2), 277–302. [In Persian].
- Hosseini, A. (2010). Word - forming verbs and structural - syntactic differences of negative and ambiguous pronouns in Russian and Persian languages. *Comparative Language and Literature Research Quarterly*, 1(3), 39–60. [In Persian].
- Kasatkin, L. L. (2001). *Russian language*. Academiya. [In Russian].
- Kazemi, F. (2014). Analysis of grammatical errors of Persian learners of Lak language. *Linguistic Essays*, 5(2), 207–235. [In Persian].
- Khan Jani, L., & Gudarzvand, H. (2017). *Pathology of the translations of the play "Chicken of the Sea" by Anton Chekhov* [Conference session]. Proceedings of the first national literary research conference of Allameh Tabatabai University. <https://plrc.atu.ac.ir>. [In Persian].
- Komisarov, V. N. (1990). *Translation theory*. Higher School. [In Russian].
- Lazar, J. (2005). *Contemporary Persian grammar*. Translated by Mahsti Bahraini. Hermes. [In Persian].
- Lekant, P. A. (2002). *Modern Russian language*. Bustard. [In Russian].
- Madaeni Avval, A. (2004). Methods of expressing negation in Russian language.

Researches of Foreign Languages, 11(2), 77 - 92. [In Persian].

- Maksimov, V.I., & Odekov, R.V. (1998). *Educational dictionary - reference book of Russian grammatical terms*. Zlatoust. [In Russian].
- Mohammadi, M.R., Galebandi, S.S., Ahmadi, M., & Baharlu, H. (2020). Speech errors of Persian speaking students while translating derivative Russian verbs. *Teacher 21st Century*, 14(1), 392 - 402. [In Russian].
- Mohammadi, Z. (2011). Pathology of translations of Russian works into Persian (a case study of the translation of the story of Nayebe Chaparkhaneh by Alexander Pushkin). *Linguistic Researches in Foreign Languages*, 2(2), 137 - 147. [In Persian].
- Natel Khanlari, P. (1999). *Persian grammar*. Tous. [In Persian].
- Olkhova, L.N. (2004). *How to say no*. Zlatoust. [In Russian].
- Rubinchik, Yu.A. (2001). *Grammar of the modern Persian literary language*. RAS. [In Russian].
- Rudnev, A.G. (1968). *Syntax of the modern Russian language*. Higher school. [In Russian].
- Safavi, K. (2009). *Seven speeches about translation*. Markaz. [In Persian].
- Shafai, A. (1984). *Scientific basis of Persian grammar*. Novin. [In Persian].
- Shelyakin, M. A. (2001). *Functional grammar of the Russian language*. Russian Language. [In Russian].
- Sokolova, G.P. (1969). *Particle not and neither*. Enlightenment. [In Russian].
- Tavakoli, M.J. (2009). The principles and basics of the comparative comparison between translations along with the comparative comparison of two translations from the book "Development as Freedom" by Amartiasen. *Research*, 1(1), 224 - 165. [In Persian].
- Tikhonov, A.N. (2003). *Modern Russian language*. Citadel - trade. [In Russian].
- Zahrai, H. (2003). *Russian language teaching grammar*. Samt. [In Persian].